

Inledning

I Järfälla kommuns strategiska miljöarbete är giftfri miljö ett prioriterat område. Ungdomar vistas dagligen i miljöer med skadliga ämnen. Elever på gymnasieskolor exponeras för skadliga ämnen som finns i t.ex. i byggmaterial, möbler, teknisk utrustning, kemiundervisning, städmaterial, maten som kan påverka både hälsa och miljö.

Lagstiftningen inom kemikalieområdet ger inte tillräckligt stöd för att begränsa riskerna med alla dessa kemiska ämnen. För att uppfylla vårt lokala miljömål för giftfri miljö behöver vi framför allt få bort de farligaste ämnena.

Detta dokument är ett övergripande dokument för Kompetensförvaltningens arbete inom giftfri miljö. Arbetet med att ta fram dokumentet har bedrivits utifrån kommunens projektmodell där en handlingsplan för giftfri gymnasieskola bedrivits som ett delprojekt inom projektet. Handlingsplanen syftar till att minska ungdomars exponering av skadliga ämnen i gymnasieskolan.

Eftersom gymnasiet är en plats där många gymnasieelever vistas större delen av sin vakna tid är det viktigt att arbetet med att minska gifterna börjar här. Vi behöver se till att kost, material och produkter i gymnasiet inte innehåller skadliga kemikalier.

Kemikalieinspektionen anser att det är särskilt viktigt att skydda barns och ungdomars hälsa från skador av kemikalier. I detta ingår också att skydda människans fortplantning, t.ex. att kemikalier inte ska skada våra möjligheter att få barn. Gymnasieelever är särskilt känsliga och utsatta för kemikalier eftersom de fortfarande får i sig högre halter av kemikalier i förhållande till sin kroppsvikt än vad vuxna får i sig. En rad olika hormonella system samspelar för att säkra en normal utveckling. Samspelet är mycket komplext. Utvecklingen fortsätter fram till och under hela puberteten, den period då barnet utvecklas till vuxen, vilket sker under gymnasietiden för många. Kroppens hormoner styr pubertetens start och utveckling. De olika förlopp som styr utvecklingen till vuxen ålder kan störas av kemikalier.

Kommunens handlingsplan innehåller åtgärder som de kommunala gymnasieskolorna ska genomföra samt några förslag på ersättningsmaterial. Några åtgärder är enkla att genomföra och kan ske omedelbart, det kan exempelvis handla om att förändra rutiner såsom en god städning och att vädra. Andra åtgärder handlar om materialet i byggnaden och större inköp vilket blir åtgärder som kommer att genomföras på sikt.

Arbetet med att skapa en giftfri miljö på våra gymnasieskolor grundar sig på ett uppdrag från Kommunfullmäktige om att ta fram en handlingsplan för arbetet med att minska ungdomars exponering för kemikalier och är förenligt med kommunens miljöplan och målet *Det goda Livet i Järfälla: Alla ska kunna vistas i Järfälla utan att drabbas av negativa miljörelaterade hälsoeffekter.*

Nuläge i Järfälla

I Järfälla finns tre kommunala gymnasieskolor; Mälargymnasiet, NT-gymnasiet och Yrkestekniskt centrum (YTC). Våra gymnasier består av olika byggnader såsom L-A-M, G, B, H, K och utbildningscentrum och nybyggda med mer miljövänligt material. Arbetet med att minska gymnasieelevers exponering av kemikalier involverar fler förvaltningar och de fastighetsägare som kommunen är hyresgäst hos. De åtgärder som föreslås har därför tagits fram i samråd med andra förvaltningar enligt kommunens projektmodell samt kommunens miljöledningssystem *Miljödiplomeringen*. Vid all ny- och ombyggnation av gymnasieskolor ställs krav på byggnaders utformning, inneklimat, materialval och kemikalier för att kunna erbjuda en så säker och hälsosam miljö som möjligt för gymnasieelever. Handlingsplanen kopplas samman med den övergripande kemikalieplan för hela kommunen som innehåller en utfasningslista (Bilaga 2).

För vem gäller handlingsplanen?

Handlingsplanen gäller för kommunala gymnasieskolor i Järfälla kommun. Handlingsplanen gäller också för de stödfunktioner i kommunen som tillsammans med rektorer arbetar för att skapa en giftfri miljö i gymnasieskolorna. Därmed involveras flera aktörer i handlingsplanen bland annat förvaltningens kostenheter, personalavdelning, lokalplaneringsenhet, lokalvårdare, kommunstyrelsens förvaltning avseende upphandlingsfrågor samt fastighetsbolag.

Ekonomi

Åtgärderna ska genomföras inom befintlig budget. Det är inte möjligt att genomföra alla åtgärder direkt, eftersom vissa åtgärder innebär stora kostnader och kompetensutveckling. Det material som fasas ut behöver ersättas med annat material, vilket då ska ske inom gymnasieskolornas befintliga budget.

Tidplan och uppföljning

Åtgärderna i handlingsplanen är tidsatta och ska genomföras inom utsatt tid. En del åtgärder handlar om att rensa ut material, köpa nytt och att förändra rutiner. Andra åtgärder innebär mer långsiktigt arbete och kommer att ske på sikt.

En särskild uppföljning av handlingsplanen kommer att genomföras i samband med årsbokslut.

Handlingsplan för en giftfri gymnasieskola – Lista på samtliga åtgärder

Ämnes- område	Åtgärder*	Ansvarig	Resurs-behov (tid/budget)	Uppföljning av åtgärder och mål (hur och när)	Resultat (per 2017-01-31)
Inköp av varor och tjänster	Samordning mellan gymnasieskolorna. Utbildning certifierad beställare.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer	Utbilda inköparna på de olika avdelningarna tid för uppgiften	Kontinuerlig uppföljning, se över utbildningsplan	Certifierade inköpare finns på varje enhet.
Kemikalier	Köp produkter som har miljömärkning och är parfymfria.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer	Utbilda inköparna på de olika avdelningarna tid för uppgiften	Kontinuerlig uppföljning, se över utbildningsplan. Årligen se över kemikalielistor.	Med hjälp av inköpsavdelningen kommer ansvar för miljö att ingå i utbildningen av nya certifierade inköpare.
Kök	I samarbete med inköpsavdelning se till att öka antalet ekologiska/kravmärkta produkter i ramavtalen.	Miljösamordnare, miljöombud tillsammans med verksamhetscheferna	Tid för uppgiften.	Varje gång det är dags för ny upphandling.	Vi har ökat andelen ekologiska/kravmärkta produkter till från 18% till 41%.
	Skrota konserverna. För att undvika exponering av Bisfenol är kartongförpackningar ett bättre val än konservburkar som bör fasas ut.	Kökschef	Tid för uppgiften.	Årlig genom gång av våra produkter.	Tidigare hade vi hämtning av plåtburkar en gång i veckan. Nu hämtas det en gång i månaden eftersom vi har minskat inköpen.

	<p>Värm utan plast. Att mikra mat i en plastbytta går snabbt. Men när plasten värms upp kan skadliga kemikalier släppa och hamna i maten. Undvik det genom att värma maten i en porslinskål. Eller värm i rostfri kastrull och servera på porslin.</p> <p>Förvara också maten i annat än plastkärl.</p>	<p>Miljösamordnare, miljöombuden tillsammans med kökschef</p>	<p>Tid för uppgiften</p>		<p>Vi använder inga plastprodukter för uppvärmning i vårt kök idag.</p>
	<p>Undvik att använda plasthandskar av vinyl - byt istället till PVC-fria och ftalatfria.</p>	<p>Miljösamordnare, miljöombuden tillsammans med verksamhetschefer</p>	<p>Utbilda inköparna på de olika avdelningarna tid för uppgiften</p>		<p>Några få finns kvar på lager, och används. Vi köper dock inte in nya plasthandskar av vinyl, PVC eller ftalat</p>
	<p>Inköpen görs av inköpsansvariga. Avsteg från riktlinjerna kan endas göras om inte den varan/produkten eller tjänsten finns att få tag på annars.</p>	<p>Miljösamordnare, miljöombuden tillsammans med verksamhetschefer</p>	<p>Tid för uppgiften</p>	<p>Årlig uppföljning av inköpta varor och produkter</p>	<p>Köptroheten har ökat. Dock behöver yrkesprogrammen ses över gällande detta.</p>

	Information till verksamheterna och inventera redan inköpta miljömärkta produkter.	Miljösamordnare, miljöombuden tillsammans med verksamhetschefer	Tid för uppgiften	Årlig uppföljning och redovisning på arbetsplatsträffar.	Genomförs idag på arbetsplats träffar, ledningsgruppen, chefmöten och miljögruppen.
Möbler	Vid inköp av nya möbler och textilier; välj främst miljömärkta.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer	Utbilda inköparna på de olika avdelningarna tid för uppgiften	När man planerar för ny köp av möbler.	Hänsyn har tagits vid inköp i samarbete med inköpsavdelningen
	Undvik mjukplastprodukter som förkläden och vaxdukar av PVC. Bör ersättas med PVC-fria alternativ.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer kökschef	Utbilda inköparna på de olika avdelningarna tid för uppgiften		Vi håller på att fasa ut det gamla lagret, och väljer därefter PVC-fria alternativ.
	Undvik skumgummi som riskerar att innehålla flamskyddsmedel. Välj miljömärkta eller annat alternativ.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer	Utbilda inköparna på de olika avdelningarna Tid för uppgiften		Vi håller på att fasa ut det gamla lagret, och väljer därefter alternativ utan flamskyddsmedel.
	Mattor och övriga textilier bör vara i naturmaterial som ull, lin, bomull, hampa.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer	Utbilda inköparna på de olika avdelningarna Tid för uppgiften.		Vi håller på att fasa ut det gamla lagret, och väljer därefter alternativ i naturmaterial.

	Välj LED-lampor. Lågenergilampor innehåller kvicksilver som sprids då en lampa krossas.	Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer vaktmästare			Vi håller på att fasa ut det gamla lagret, och väljer därefter LED-lampor.
Utbildning	All personal inom kompetensförvaltningen ska genomgå en grundläggande miljöutbildning klart senast 2016, sedan kontinuerligt	Miljösamordnare, kökschef, miljöombud och inköpsavdelningen	Tid för uppgiften	Årlig uppföljning av antalet krav/ekologiska produkter i Raindance. I samarbete med controller och kostenheten.	Miljömärkta städprodukter används idag, För förbrukningsmaterial används miljömärkt i möjligaste mån.
	Alla elever får undervisning inom miljöområdet där giftfri miljö ingår. Senast 2016 sedan kontinuerligt	Miljösamordnare, miljöombuden med verksamhetscheferna	Ingår i lärarnas arbetsuppgifter.	Årlig uppföljning	Gymnasiegemensam kurs på alla yrkesprogram. Undervisningen för elever innehåller: hållbar utveckling samt energi och ekosystempåverkan.
	Förvaltningen satsar kontinuerligt på utbildning och information för att alla anställda ska kunna ta ansvar i enlighet med budget och interna miljömål.	Förvaltningschefen tillsammans med Miljösamordnaren.	Kontinuerlig uppföljning, se över utbildningsplan	Årlig uppföljning	Genomförs årligen, och följs upp kontinuerligt.

Transporter	<p>Tvätt av fordon görs i biltvätt där tvättvattnet samlas upp och renas.</p> <p>Samordnade transporter/leveranser mellan skolorna.</p>	<p>Miljösamordnare, miljöombud och verksamhetschefer Inköpare på avdelningen.</p>	<p>Inköparna kontaktar varandra på de olika verksamheterna.</p>	<p>Kontinuerligt se över avvikelser från resepolicyen.</p> <p>Så fort man planerar större inköp.</p>	<p>Vi följer reglerna för kommunens policy för tvätt av bilen.</p>
Byggnader	<p>Se fastighetsavdelningens handlingsplan för byggnader.</p>				